

Циганова Н. В.*

ТЕНДЕНЦІЇ КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті досліджуються теоретичні та практичні аспекти консолідації банків, її чинники на тлі фінансової глобалізації. Розкриваються основні форми консолідації банків, динаміка цих процесів та їх закономірності. На основі вивчення зарубіжного досвіду висловлюються пропозиції щодо підвищення ефективності консолідації банків у сучасних умовах.

Ключові слова: консолідація банків, злиття і поглинання, фінансова глобалізація.

Theoretical and practical aspects of banks consolidation, its causes under the financial globalization are examined in the article. The main forms of bank consolidation, its trends and regularities are discovered. Propositions of bank consolidation efficiency increasing in present conditions are suggested on the ground of foreign experience.

Key words: bank consolidation, Mergers and Acquisitions, financial globalization.

В статье исследуются теоретические и практические аспекты консолидации банков, ее факторы в условиях финансовой глобализации. Раскрываются основные формы консолидации банков, динамика этих процессов и их закономерности. На основе изучения зарубежного опыта формулируются предложения по повышению эффективности консолидации банков в современных условиях.

Ключевые слова: консолидация банков, слияния и поглощения, финансовая глобализация.

Постановка проблеми. Поглиблення міжнародного розподілу праці на тлі стрімкого розвитку продуктивних сил прискорює процеси інтернаціоналізації та глобалізації в усіх галузях та секторах економіки. Одним із проявів фінансової глобалізації є стрімке зростання угод М&А (Mergers and Acquisitions), тобто реорганізації компаній на основі злиття чи поглинання. Це є свідченням, з однієї сторони, зростання конкуренції і перерозподілу сфер впливу на фінансових ринках, з іншої – зростання потреб у фінансуванні транснаціональних корпорацій. Коли сфера діяльності останніх перестає обмежуватися національною економікою, національний банківський капітал стає не достатньо придатним та ефективним для фінансування глобальних проектів.

Зростання ресурсної бази банків на основі капіталізації прибутку обмежується показниками рентабельності банківської галузі, такі темпи зростання власного капіталу і відповідно – залучених коштів, перестають відповідати потребам гравців на глобальних

* кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

ринках. Прискорити формування відповідного ресурсного забезпечення покликана консолідація банківського капіталу. Про сучасну динаміку у даній сфері свідчить зростання розміру банків та збільшення кількості угод M&A за останні десятиліття при збільшенні суми цих угод у десятки разів. Оскільки такі проекти потребують відповідного фінансування, саме банки виступають піонерами у даній сфері і банківські злиття становлять більше половини цих угод. Усе це і обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування теоретичних засад консолідації банків – відносно новий напрямок розвитку економічної теорії. Зазначені тенденції привертають усе більшу увагу дослідників до цих проблем. Зокрема П. Гохан розкриває загальні теоретичні засади і методи реструктуризації компаній, економіко-правові аспекти угод зі злиття та поглинання компаній [1]. Ф. Еванс та Д. Бішоп досліджують практичні аспекти оцінки компаній, що знаходяться у стані реорганізації [2]. Інституціональні та правові аспекти реструктурування банків, його механізм досліджують Дж. Сінкі, А. Грязнова, М. Федотова, В. Новиков та ін. [3; 4]. Останнім часом значну увагу дослідники приціляють питанням оцінки вартості банків та управління нею під час реорганізації [5; 6].

Однак цілий ряд теоретичних та практичних аспектів консолідації банків залишаються поки що недостатньо дослідженими та взагалі поза увагою науковців. Зокрема до дискусійних моментів можна віднести сутність фінансової консолідації та форми її прояву. Недостатньо дослідженими є причини прискорення цих процесів на тлі глобалізаційних тенденцій у світовій економіці. Потребує ретельного вивчення механізм консолідації банків та формування збалансованого підходу до регулятивних заходів у даній сфері, наслідки консолідації капіталу у банківській галузі тощо.

Мета статті – дослідження сутності, передумов, сучасних форм прояву консолідації банківського капіталу, її специфіки та обґрунтування тенденцій в умовах фінансової глобалізації.

Викладення основного матеріалу дослідження. Останні кризові події в банківській системі України продемонстрували наявність комплексу взаємопов'язаних проблем системного характеру, що перешкоджають забезпеченню фінансового підґрунтя стабільного економічного розвитку на інноваційних засадах. Реальний сектор економіки потребує фінансування інноваційного оновлення основних фондів. Проте ресурсні можливості банків перешкоджають повноцінному кредитуванню бізнесу у сучасних умовах. Це стосується усіх складових банківських ресурсів: власних, залучених і запозичених коштів. Зростання власного капіталу обмежується можливостями нарощування статутного капіталу і зниженням прибутку в кризових і посткризових умовах. На відміну від банків у розвинених країнах, розміщення акцій вітчизняних банків має ряд обмежень, зокрема – можливість використання коштів населення для формування акціонерного капіталу. Скорочення капітальних резервів погіршило забезпеченість банків власними коштами. Послаблення довіри до банків під час кризи призвело до відтоку банківських депозитів та скорочення темпів їхнього приросту у посткризовий період. Політика Національного банку України, спрямована на забезпечення курсової стабільності національної валюти, передбачала жорстке обмеження грошової маси і ліквідності банків, що також обмежує ресурсне зростання.

Отже, до основних передумов консолідації банків у сучасних умовах слід віднести: недостатні можливості ресурсного забезпечення відтворювальних процесів в умовах інноваційного розвитку економіки, посилення конкуренції на національних ринках внаслідок приходу великих іноземних банків, вихід з ринків невеликих банків як результат банківських криз і рішень регуляторних органів щодо підвищення стійкості банків, які передбачають нарощування резервів та зростання показників капіталізації.

Серед найважливіших чинників консолідації банків, особливе місце посідають фінансові кризи, оскільки фактично відіграють роль катализатора цих процесів. Масове банкрутство банків є одним із проявів банківських і фінансових криз, наслідком чого є продаж збанкрутілих банків, злиття і поглинання, захоплення ринкових сегментів, що звільняються тощо. Так, наприклад, у 80-90-х рр. ХХ ст. у багатьох країнах виник передкризовий і навіть кризовий стан у банківській сфері. У США катастрофічно зросла кількість збанкрутілих банків, загальна кількість банків за 1995-2005 рр. скоротилася удвічі [7]. Відповідно прокотилася «хвиля» злиттів і поглинань у банківській сфері. Банківська криза 1990-х рр. у Японії також завершилася консолідацією провідних гравців на ринку банківських послуг, внаслідок чого японські банки стабільно увійшли до 25-ти найбільших банків світу. У 1999-2001 рр. в країні з'явилися чотири великі банки (Mizuho, SMFG, MTFG і UFJ), створені в результаті ряду злиттів та поглинань у першій двадцятці банків Японії. Світова фінансова криза 2007-09 рр. також супроводжувалася процесами консолідації банків як у розвинених країнах, так і на ринках, що розвиваються.

Існує зв'язок між рівнем розвитку банківських систем та рівнем їхньої консолідації. З розвитком банківської системи відбувається та посилюється консолідація банків: їх кількість скорочується і починають домінувати декілька великих банків, наприклад, «велика четвірка» у Великобританії або три gros банки у Німеччині. На початкових етапах консолідація банків є необхідною, адже дрібні банки є нестабільними і не можуть фінансувати великий і середній бізнес. Так у США у ХІХ ст. переважання малих банків суттєво стримувало розвиток промисловості і дестабілізувало грошовий ринок.

Процеси глобалізації економіки, які фахівці порівнюють за наслідками з індустріальною революцією, також слугують своєрідним катализатором процесів централізації банківського капіталу, причому міжнародний рух капіталів контролюється в першу чергу не національним, а міжнародним законодавством. Тому консолідацію банків слід розглядати як спробу адаптації до глобальних змін зовнішнього середовища.

Тому для ефективного виконання банками їх функцій, стабільного функціонування банківської системи зростає потреба у забезпеченні капіталізації банків, у тому числі – шляхом консолідації. Консолідація передбачає об'єднання, згрупування економічних суб'єктів, їхніх зусиль, дій, інтересів, капіталів для реалізації спільних проектів, програм [8]. Цей термін набув досить широкого вжитку, і не лише в економічній сфері. Проте останнім часом він усе частіше використовується теоретиками і практиками фактично як синонім понять злиття і поглинання компаній. Однак консолідація – більш широке поняття, ніж M&A, оскільки включає зростання ресурсів окремих банків та їхніх об'єднань не лише за рахунок зовнішніх, але й внутрішніх джерел, таких, як прибуток, емісійний дохід, переоцінка активів тощо. Формами прояву консолідації у банківській сфері можуть виступати: зростання капіталу окремих банків та банківських об'єднань, зміни у структурі банківської системи, за яких все менше число банків акумулює все більшу частку ресурсів, злиття і поглинання банків, утворення банківських та фінансових холдингів, монополізація ринку банківських послуг.

На думку фахівців групи 10, консолідація фінансового сектору – це посилення контролю над ресурсами сектору або шляхом зменшення кількості фінансових інститутів, або у зв'язку з послабленням конкуренції [9]. Вона може відбуватися наступними шляхами: об'єднання існуючих банків, зростання розміру банків, вихід з ринку слабких банків. Як бачимо, такий підхід є ширшим за твердження окремих авторів, які під консолідацією банків розуміють лише трансформацію кредитних установ у формі злиття та поглинання.

Отже консолідація банків представляє собою процес об'єднання їхніх ресурсів в різних організаційних формах та на різних правових засадах. Консолідація банків – це економічне явище, що супроводжується зменшенням кількості банків та зростанням їх розміру і ринкової частки, яке веде до посилення контролю у банківській галузі. Консолідація банківського капіталу – більш широке поняття (див. рис. 1). Це процес, який охоплює усі форми прояву концентрації і централізації банківського капіталу. Тобто консолідація банківського капіталу – це процес акумулювання банківських ресурсів, що веде до нарощування ресурсних можливостей окремих банків або банківських груп як за рахунок внутрішніх, так і зовнішніх джерел поповнення капіталу.

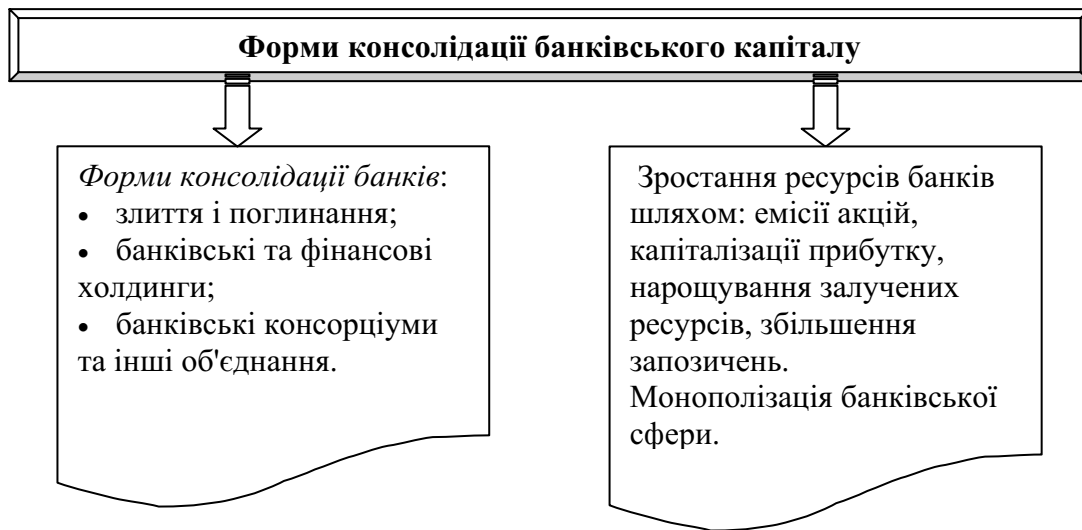

Рис. 1. Форми консолідації банківського капіталу.

Оскільки термін банківський капітал вживається у широкому і вузькому розумінні слова, консолідація банківського капіталу також набуває більш широкого і вузького значення відповідно. Значне число авторів, серед яких А. М. Мороз, В. М. Усоскін, Дж. Ф. Сінкі, П. С. Роуз та інші, фактично ототожнюють поняття «капітал банку», «власний капітал банку» і «банківський капітал» і визначають капітал банку з точки зору побудови балансу банку та вимог банківської звітності, наприклад, як суму власних коштів банку, які складають фінансову основу його діяльності і джерело ресурсів. Інші автори вживають це поняття у більш широкому розумінні, що часто веде до ототожнення понять «банківський капітал» та «ресурси банку». Серед них А.Г. Загородній, В. В. Кісельов, Г. Асхауер, Р. Л. Міллер, Д. Д. Ван-Хуз та інші. Відповідно до цих підходів автори, що обстоюють першу позицію, під консолідацією банківського капіталу розуміють процеси, що відбуваються в наслідок зростання лише власного капіталу банків, і при цьому переважно у формі централізації. Прихильники більш широкого підходу розглядають консолідацію банківського капіталу як процес нарощування ресурсних можливостей банків та їхніх об'єднань, включаючи усі прояви концентрації та централізації банківського капіталу. При цьому процеси консолідації охоплюють усі категорії банківських ресурсів: власні, залучені і запозичені. На нашу думку, коли мова йде про консолідацію банківського капіталу, більш коректним є другий підхід. У цьому випадку доцільно розглядати капітал, що акумулюється у банківській галузі в усіх його проявах. І, як зазначалося вище, розмежовувати категорії консолідація банківського капіталу та консолідація банків.

Не слід ототожнювати поняття консолідація банківського капіталу і фінансова консолідація, оскільки,

по-перше, ринок фінансових послуг об'єднує не лише банки,

по-друге, консолідація фінансових ресурсів відбувається не лише на фінансових ринках,

по-третє, консолідація банків має не лише фінансові, а й організаційні, правові, маркетингові та інші аспекти.

В основі процесів консолідації банківського капіталу лежить суперечність між потребами у банківському фінансуванні та обслуговуванні економічних суб'єктів і наявними можливостями банків. В основі цих процесів лежить цілий ряд об'єктивних та суб'єктивних факторів, серед яких чільне місце посідають технологічні зміни виробництва, які вимагають фінансування процесів розширеного відтворення у значних розмірах. Банківські консорціуми як форма централізації банківського капіталу є лише частковим вирішенням даної проблеми, що робить неминучим адекватне зростання банків. Суттєвий вплив на ці процеси здійснює конкуренція у банківській сфері, посилення якої штовхає банки до різних форм об'єднань. Часто злиття одних банків порушує ринкову рівновагу і тягне за собою об'єднання інших, викликаючи своєрідну ланцюгову реакцію.

Цілями консолідації банків можуть виступати: отримання конкурентних переваг шляхом збільшення ринкового сегменту, підвищення ефективності діяльності, тобто нарощування прибутковості і збільшення прибутку, отримання ефекту синергії, використання ефекту масштабу, спільне фінансування проектів, монополне ціноутворення і витіснення конкурентів, дотримання регулятивних вимог до капіталу, підвищення параметрів стабільності тощо.

Процес консолідації банківського капіталу слід розглядати не лише на мікрорівні або на рівні національної банківської системи. Рівнями, на яких відбувається консолідація банківського капіталу, слід вважати: мікрорівень (злиття і поглинання банків, зростання власного капіталу і ресурсної бази у цілому), регіональний рівень, макрорівень (зростання частки найбільших банків у сукупному капіталі банківської системи, поява так званих «великих» п'ятірок, четвірок, трійок банків), мегарівень (міжнародні угоди M&A, зростання капіталів та активів транснаціональних банків). І хоча угоди M&A поки що відбуваються переважно на національних банківських ринках, міжнародні M&A зростають більш швидкими темпами. Особливо це відчутно на ринках країн, що розвиваються. Наприклад, в Україні практично усі подібні угоди протягом останніх років відбуваються за участю іноземних банків.

Дж. Сінкі пропонує розрізняти чотири типи консолідації у сфері фінансових послуг:

- консолідація в межах галузі в окремій країні;
- міжгалузєва консолідація в окремій країні;
- консолідація в межах галузі в різних країнах;
- міжгалузєва консолідація в різних країнах [4, с.78-79].

У фінансовій сфері чітко простежуються усі зазначені типи консолідації. Однак розвиток міжнародної конкуренції та інтеграційних процесів значно інтенсифікують два останні. При чому зростає роль не лише міжбанківських M&A, а й об'єднань банків зі страховими компаніями та придбання інших посередників фінансового ринку. Це пояснюється,

по-перше, посиленням міжгалузєвої конкуренції на фінансових ринках: банки, кредитні спілки, пенсійні фонди, інвестиційні та страхові компанії часто конкурують між собою, і об'єктом конкуренції виступають тимчасово вільні кошти економічних суб'єктів;

по-друге, прагненням банків залучити на депозитні рахунки ресурси інших суб'єктів грошового ринку;

по-третє, прагненням до універсалізації діяльності банків та парабанків аж до створення так званих фінансових супермаркетів на грошовому ринку.

Тенденція універсалізації банківської діяльності веде до розширення асортименту банківських послуг, як за рахунок традиційних банківських продуктів, так і завдяки проникненню банків на ринок небанківських фінансових послуг. У багатьох країнах національне законодавство відокремлює банківську та страхову, а також інвестиційну діяльність. Так банки не можуть безпосередньо надавати страхові послуги, вони лише на основі системи участі приєднують до своїх структур страхові компанії. На сьогодні банки контролюють 20-40% страхового ринку європейських країн і 1% американського. Розмежування діяльності банків, страхових та інвестиційних компаній у США регламентувалося законами Гласса-Стігала (від 1933 р.) та МакФеддена, відміна яких привела до появи нового явища, яке характеризується терміном «bankassurance», що означає поєднання банківського і страхового бізнесу часто у формі реалізації страхових послуг через філійну мережу банку або шляхом злиття банківських та страхових компаній.

Переваги таких структур базуються на можливостях диверсифікації діяльності, більш повному задоволенні потреб клієнтів у різноманітних фінансових послугах та розвиткові можливостей їх збуту, розширенні ресурсної бази банків і можливостей довгострокового кредитування, вирішенні проблем капіталізації тощо. Так придбання американського Bankers Trust значно посилило позиції Дойче банку в таких сферах, як управління приватними капіталами, збереження цінних паперів, після чого цей німецький банк увійшов до п'ятірки найсильніших компаній світу з управління великими приватними капіталами та операцій з фондами страхування по старості.

У Японії внаслідок чергового загострення банківської кризи 1990-х рр. уряд прискорив реформу фінансово-кредитної сфери і прийняв у грудні 1998 р. Закон про реформу фінансової системи, який отримав назву «великий вибух». За масштабами ця реформа не має аналогів у жодній країні світу. Вона усунула перешкоди доступу на фінансові ринки, зруйнувала «цегляну стіну», що розділяла банківську, страхову та інвестиційну діяльність. Банки, страхові та брокерські компанії отримали право на проведення усіх видів фінансових операцій. Було відкрито доступ на фінансові ринки нефінансовим установам.

Як свідчить зарубіжний досвід, більшість великих банків світу являють собою банківські холдингові групи, до складу яких входять банки та небанківські фінансово-кредитні установи, часто різної національної належності. Об'єднання лише банків зустрічаються досить рідко. Так відома англійська банківська група Barclays об'єднує окрім самого банку з 2800 його установами три філії, що надають податкові послуги, біржову філію, філію із споживчого та промислового кредитування та інші фінансові установи. Глобалізація веде до панування на фінансових ринках корпорацій, які за своєю сутністю є супермаркетами фінансових послуг. І широкі можливості щодо приєднання різноманітних фінансових інститутів прискорюють ці процеси. У Голландії на базі злиття страхової компанії Nationale Nederlanden з банком NMB Postbank створено компанію ING Group, що стала однією з найбільших банківських груп у світі.

Також існують поняття «горизонтальна» та «вертикальна» консолідація [4, с. 79]. Під першою розуміють придбання конкурентів, тобто консолідація відбувається в межах банківської галузі. Вертикальна консолідація – це купівля постачальників або дистриб'юторів. І. Ніконова та М. Шамгунов пропонують також поняття «функціональної» консолідації: злиття компаній з метою усунення коливань попиту, наприклад, злиття банків та

страхових компаній [5, с. 238]. На фінансових ринках представлені угоди, які можна віднести до горизонтальної, вертикальної та функціональної консолідації (див. рис. 2).

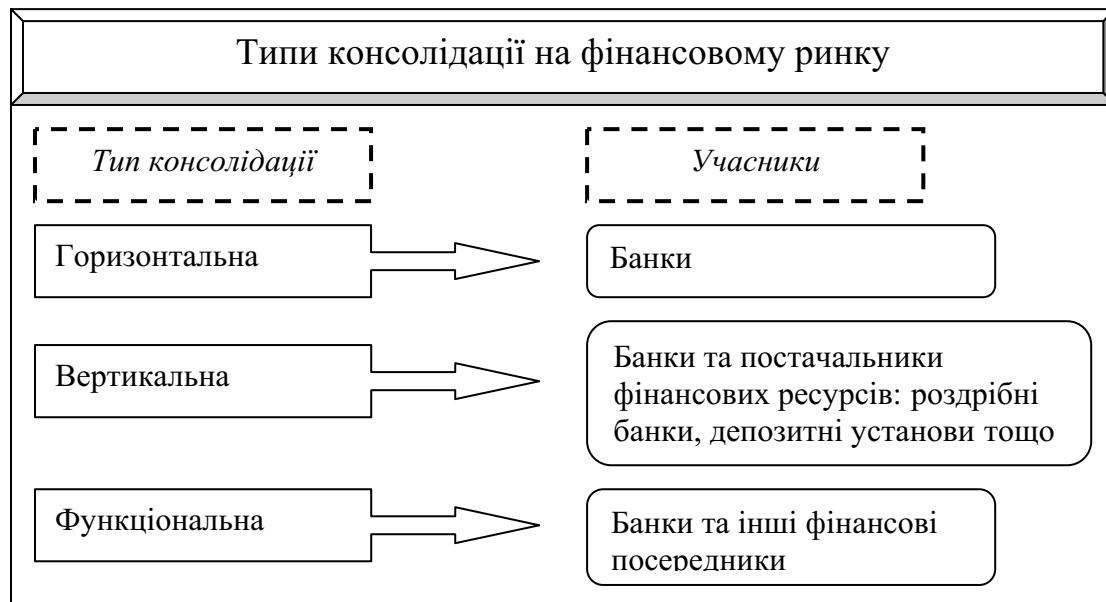

Рис. 2. Типи консолідації на фінансовому ринку.

Отже у сучасних умовах чітко простежуються наступні тенденції консолідації банківського капіталу:

- періодичне хвилеподібне прискорення процесів консолідації банківського капіталу відповідно до циклічних коливань економіки;
- прискорення процесів консолідації на міжнародних фінансових ринках з виходом на глобальний рівень;
- посилення впливу транскордонного руху капіталу на процеси консолідації на національних ринках;
- об'єднання банківського капіталу з небанківським; посилення монополізації фінансових ринків і державного регулювання цих процесів;
- формування засад регуляторного впливу на міжнародному рівні.

Прискорення консолідації банків на національному рівні досить часто спричиняється приходом іноземного банківського капіталу. Швидке нарощування присутності іноземного банківського капіталу в банківському секторі України є однією з найбільш актуальних проблем, що викликає ряд суперечливих публікацій з цього приводу. Протягом останніх років кількість банків з іноземним капіталом збільшується, їхня частка у банківській системі перевищила 40%. Тому слухними здаються висловлювання щодо економічної безпеки держави та перспектив вітчизняних банків у конкуренції з іноземними.

Фахівців турбує як проблема конкурентоспроможності українських банків в умовах виходу на світові ринки банківських послуг, так і їхня здатність вести конкуренцію в умовах масового проникнення зарубіжних банків до вітчизняної банківської системи. Позитивним є вплив іноземних банків на стандарти обслуговування, системи ризик-менеджменту, ефективність роботи персоналу. Однак, щодо конкурентного середовища, тут міститься ряд суттєвих загроз.

По-перше, це загроза надмірної консолідації або монополізації ринку.

По-друге, формування структурних деформацій у банківській галузі.

По-третє, посилення вхідних бар'єрів на банківський ринок. Також банківський ринок можна вважати базою поширення іноземної присутності у парабанківській сфері.

Взагалі в умовах інтернаціоналізації банківської діяльності та глобалізації фінансових ринків поодинокі випадки міжнародних банківських інвестицій змінюються стабільно зростаючим транскордонним рухом банківського капіталу. При чому відбувається не лише переливання власного капіталу банків, але й міжнародний рух позичкового капіталу, зосередженого у банківській сфері. Таким чином, транскордонний рух банківського капіталу, на нашу думку, являє собою переміщення частини ресурсів, зосереджених у банківській галузі, із однієї країни до іншої. Це суттєво впливає на процеси консолідації банківського капіталу.

Транскордонний рух банківського капіталу відбувається у двох основних формах: прямих інвестицій у вигляді створення нових банків на зарубіжних ринках, відкриття зарубіжних підрозділів або придбання пакетів акцій іноземних банків, або у вигляді міжнародних кредитно-розрахункових та валютних операцій. Створення дочірніх банків на зарубіжних ринках є достатньо ризикованим, тому більшість банків іде шляхом придбання готових банківських бізнесів або відкриття зарубіжних підрозділів. Згідно з Принципами контролю за діяльністю банків з іноземною участю Базельського комітету, банки, що діють на міжнародному ринку, можуть мати інтереси у таких формах іноземної банківської участі: представництво, філія, дочірня компанія, агентство, спільне підприємство або консорціум. Однак їхня діяльність суттєво обмежується, тому останнім часом саме іноземні банки є основними гравцями на ринках M&A у країнах, що розвиваються. Спочатку бум придбання місцевих банків іноземними спостерігався у країнах Центральної та Східної Європи, у передкризові роки такі процеси спостерігалися у країнах СНД. Щодо України, то протягом останніх років відбувається відтік інвестицій провідних європейських банків та заміщення їх російським банківським капіталом.

Значна кількість банків в Україні і недостатній рівень консолідації перешкоджають ефективному розвитку банківської системи, тому що наявний банківський капітал чітко розподілений між гравцями, які насправді не можуть фінансувати великі проекти у зв'язку з вимогами адекватності капіталу, тому ця проблема вирішується шляхом іноземних поглинань, адже внутрішні процеси злиття/поглинання трапляються нечасто. Ціна внутрішніх активів є інфляційною, тому жоден з банків країни не бажає чи не може платити премію, яка пропонується іноземним інвестором.

Консолідація банківського капіталу, як вже відзначалося, є результатом банківської конкуренції і водночас суттєвим чинником впливу на конкурентне середовище у банківській сфері. Консолідація у банківській сфері супроводжується створенням різноманітних типів міжбанківських об'єднань як на комерційній, так і некомерційній основі. Оскільки вони формувалися внаслідок посилення банківської конкуренції та потреби забезпечення фінансовими ресурсами зростаючих промислових гігантів, їхня мета полягала в узгодженні цінової політики у сфері банківських послуг (банківські картелі), конкурентної стратегії (банківські холдинги, що на основі системи участі об'єднують ряд формально самостійних, проте ринково залежних фінансово-кредитних інституцій), реалізації великомасштабних проектів (банківські консорціуми) та ін.

Процеси консолідації у банківській сфері послідовно проходять декілька стадій. Так, на думку А. Саркісянца, перша стадія полягала у об'єднанні національних за походженням комерційних банків та консолідації національного банківського сектора. Друга стадія розпочалася, коли угоди M&A перейшли національні межі, під час неї відбуваються значні міжнародні угоди. А. Саркісянц вважає, що «процес еволюції угод злиття та поглинання

у банківському секторі вступив до так званої другої стадії» [10]. На наш погляд, вже доречно говорити про початок третьої стадії угод М&А у фінансовій сфері, для якої притаманне створення глобальних банків, що функціонують на світових фінансових ринках.

Про початок саме третьої стадії свідчить розрив між розміром активів та власного капіталу TOP 25 найбільших банків світу (за рейтингом відомого журналу The Banker) та інших банків, зростання їхньої частки у базових фінансових операціях, а також те, що в міжнародних угодах найчастіше фігурують саме банки, що очолюють цей рейтинг. На ринку М&А визначилися активні лідери, стратегія яких формується у напрямку активного перерозподілу фінансових ринків та займанні певної ніші на глобальному фінансовому ринку.

Фінансова глобалізація знаходить свій прояв також у формуванні єдиних правових засад та регуляторного механізму функціонування фінансового ринку. Формування глобальних ринків, активний вихід міжнародних мегабанків на національні ринки і ризики, пов'язані із цим, спричинили появу регуляторних механізмів на глобальному ринку. Діяльність Комітету з банківського нагляду у м. Базель спрямована на усунення ризиків, що несе глобалізація у банківській сфері. Формування єдиних вимог щодо банківського капіталу, банківських ризиків сприяє адаптації національної банківської системи до функціонування в умовах глобалізації.

Наслідки банківської консолідації є суперечливими. З однієї сторони, вони є позитивними як для самих банків, так і для їхніх клієнтів. Зростання банків підвищує їхню стабільність та конкурентоспроможність. Збільшення обсягів діяльності дозволяє підвищити ефективність завдяки використанню ефекту масштабу та диверсифікувати ризики. Нарощування клієнтської бази робить банк більш упізнаваним, покращує його імідж. Значна ресурсна база дозволяє запроваджувати інновації, управляти розвитком персоналу, фінансувати систему стратегічного управління та контролінгу.

Великі банки позитивно впливають на стан реального сектору економіки. Вони мають достатню ресурсну базу для фінансування оновлення основних фондів великого та середнього бізнесу. Імідж надійного банку дозволяє залучати більш дешеві ресурси і відповідно на кращих умовах кредитувати клієнтів. Розвинена регіональна мережа дає можливість забезпечувати міжрегіональний перерозподіл ресурсів.

Проте консолідація банків несе і негативні наслідки. Оскільки основним проявом консолідації банків є зменшення їх числа і зростання ринкової частки найбільших банків, доречно говорити про тенденції монополізації банківського сектору. Тобто згодом консолідація банків може призвести до формування олігополії або монополії на ринку банківських послуг. Якщо консолідація банків відбувається у формі злиття або приєднання, не завжди така угода несе позитивний економічний ефект. За оцінками консалтингової компанії McKinsey, до 60% угод зі злиття та поглинання компаній є неефективними. Тобто в результаті консолідації погіршуються фінансові показники компаній, не спостерігається ефект синергії, знижується ринкова вартість акцій, рейтингові показники тощо.

Дослідження російського ринку банківських послуг свідчить про те, що злиття і поглинання більш успішні у випадку невеликих регіональних банків. Для великих банків середня ефективність угод зі злиття та поглинання значно нижча. Це часто пов'язане зі зниженням мотивації топ-менеджменту, змішуванням корпоративних культур та стилів управління. Усе це слід враховувати центральним банкам у процесі регулювання банківського сектору.

Висновки. Отже, банківська галузь у сучасних умовах суттєво змінюється внаслідок глобалізації фінансових ринків, зростання промислового капіталу та змін у технологіях, появи нових банківських продуктів та поширення новітніх інформаційних технологій, диверсифікації банківської діяльності та посилення банківської конкуренції, змін у законодавстві тощо. Однією з найпомітніших ознак банківської галузі сьогодні стала консолідація або зменшення кількості банківських установ, що одночасно супроводжується їх зростанням.

Процеси глобалізації у фінансовій сфері є об'єктивними і потребують відповідних змін у діяльності банків. Адекватна реакція з боку банківської галузі включає зростання розміру банків темпами, відповідними до вимог глобалізаційних процесів, що об'єктивно передбачає консолідацію банків.

В умовах глобалізації фінансових ринків стабільності національних банківських систем сприятимуть процеси консолідації банківського капіталу. Проте держава має контролювати рух іноземного капіталу на національні ринки. Національні фінансові ринки стають більш уразливими до світових фінансових криз, а наслідки останніх – більш руйнівними. Національні механізми регулювання банківської галузі в умовах глобалізації поступово втрачають свою ефективність. Створення ефективних регуляторних механізмів на мегарівні, на жаль, у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Гохан П. А. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний / П. А. Гохан; Пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 741 с.
2. Эванс Ф. Ч. Оценка компаний при слияниях и поглощениях: Создание стоимости в частных компаниях / Ф. Ч. Эванс, Д. М. Бишоп; Пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2004. – 332 с.
3. Реструктурирование кредитных организаций в зарубежных странах / Под ред. А. Грязновой и др. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 413 с.
4. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческих банках и в индустрии финансовых услуг / Дж. Синки-мл.; Пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1018 с.
5. Никонова И. А. Стратегия и стоимость коммерческого банка / И. А. Никонова, Р. Н. Шамгунов. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2004. – 304 с.
6. Решоткин К. А. Оценка рыночной стоимости коммерческого банка / К. А. Решоткин. – М. : ТЕИС, 2002. – 286 с.
7. Федеральна корпорація страхування депозитів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fdic.gov>.
8. Пахомов Ю. М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю. М. Пахомов, Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський. – К. : Україна, 1997. – 237 с.
9. Report on consolidation in the financial sector [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/gten05.pdf>.
10. Саркисянц А. Мировые тенденции рынка M&A в финансовом секторе / А. Саркисянц // Бухгалтерия и банки. – 2008. – № 6. – С. 43-50.